

KIBRIS'TA HEMŞİRELİK OKULLARI... KURSTAN YÜKSEK EĞİTİME NURSERY SCHOOLS IN CYPRUS... FROM TRAINING TO EDECUATION

Nazım BERATLI*

Öz

Osmanlı döneminin sonlarında, Kıbrıs'ta sağlık hizmetleri, genellikle ampirik yöntemlerle eğitilmiş, yaşlı insanların sunduğu geleneksel tıp uygulamalarıydı. Yardımcı sağlık hizmetleri de aynı usullerle yetişen yaşlı kadınlarca yürütülmekteydi. Kıbrıs'ta hemşirelik eğitimi, İngiliz sömürge dönemi başında Lárnaka hastanesi bünyesinde pratisyen bir hekimin açtığı , meslek içi kurslar ile başlamıştır. Bilimsel anlamda hemşirelik hizmetleri, uzun yıllar İngiltere'den adaya gönderilen eğitilmiş hemşireler tarafından sunulmuştur. Yerli halkın hizmete katılımına, erken dönemde, 1891'de Lefkoşa'daki Genel Hastane'de açılan Hemşirelik ve Ebelik kursları ile başlamıştır. 1930'da iki Kıbrıslı öğrencinin burslu olarak Beyrut Amerikan Üniversitesi Hemşirelik Okulu'na gönderilmesi, adada hemşirelik eğitimi konusunda bir kilometre taşıdır. 1935'te söz konusu öğrencilerin mezuniyetinden sonra, Lefkoşa Genel Hastanesi'ndeki kurslar, bir Hemşirelik Okulu şeklini almış ve 1946'dan itibaren de Dünya Sağlık Teşkilatı'nın tanıdığı bir statüye kavuşmuştur. 1964'teki toplumlararası bölünme, Kıbrıs'taki hemşirelik eğitimini de etkilemiş olup, o tarihten sonra, Kıbrıs Türk Yönetimleri ile Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ayrı ayrı hemşirelik okulları varlıklarını sürdürmüşler ve 2006'ya kadar, her iki tarafın sağlık otoritelerine bağlı hemşirelik okulları tesis edilmiştir. 2012'den beri her iki bölgede de hemşirelik okulları, üniversitelere bağlanmış olup, akademik formasyona kavuşturulmuşlardır. Makalemizde Kuzey Kıbrıs'ta hemşirelik eğitiminin, kısa bir tarihçesi tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Ebelik, Eğitim, Hemşire Okulları, Osmanlı, Britanya, Hizmet.

Abstract

Till to the end of the Ottoman times of Cyprus, nursery and midwifery services were performing by the old people of the population with traditional knowledge which was taught by older people. Modern education of the nursery and midwifery, had begun at the very early times of the British administration by the curses to the native candidates in the Larnaka Hospital by the general practitioner of the hospital. Early 1890's when the General Hospital of the Nicosia was built, nursery courses were transported to the capital of the island. Professional nursery services had performed by the edecuated nurses which were appointed from England by the Colonial Nursery Services. During 1930, British Colonialy authorities, decided to sent two Cypriot student to the Beirouth American University, to have a scientific education on the science of Nursery. After their graduantion and appoitment to the health services in 1935, the Nursery Courses were transformed to a Nursery School under the supervision of the health authority of the Colony. During the year 1946, WHO has recognized the school as an official Nursery school. After the conflict between two peoples of the island which arised in 1964, even the trainig school has divideded between the both sides of the island like all other subjects! From 2006, the Nursery School of the North Cyprus which was taken part under the control of the health authority has transferred to the universities at the North Cyprus. Today, there are to many nursery schools at the both side of the Cyprus, which have rised from those curses but have managed to reach academic point of view of the edecuation.

Keywords: Nursery and Midwifery, Education, Ottoman, British, Nursery Schools, Academic.

1. Giriş:

Son yıllarda Kuzey Kıbrıs üniversitelerine yapılan öğrenci başvurularında, sağlık bilimleri bölümleri ve özellikle Hemşirelik Okulları, hemen her üniversitede ön sırayı almaktadır. İlginç olan, adanın her iki kesimindeki üniversitelerin sağlık bilimleri bakımından mensubu buldukları kurumun neredeyse taşıyıcısı haline gelmiş bulunmalarıdır. Oysa Kıbrıs küçük bir ülkedir ve yüksek öğrenim kurumları da görece genç kurumlardır. Ne var ki ada özellikle Hemşirelik eğitiminde, nerdeyse meslek ile yaşıt, oldukça köklü bir geleneğe sahiptir. Uzun yıllar sağlık otoritelerinin kontrolünde verilen bu hizmet, o koşullarda dahi Dünya Sağlık Örgütü(WHO) standartlarını kendine kriter edinmiş olmanın oluşturduğu gelenekle, üniversite kavramına çok kolay uyum sağladığından ötürü, bu gün bu özelliğini bir avantaja dönüştürmüş bulunuyor. Makalemizde Kıbrıs'ta hemşirelik eğitiminin başlangıcından günümüze kadar tarihsel yolculuğu ve üniversite kavramı içerisinde nasıl alındığını tartışacağız.

* Doç. Dr., Girne Amerikan Üniversitesi. Yüksek Hemşirelik Okulu, nazimberatli@gau.edu.tr

1.1 Kıbrıs'ta Hemşirelik Eğitiminin Tarihi:

Osmanlı döneminin sonlarına kadar, Kıbrıs'ta Lefkoşa Baf Kapısı yakınlarında bulunduğu bildirilen askeri hastane dışında, devlete bağlı sağlık kuruluşlarından bahsetmek, mümkün değildir. Osmanlı yönetiminin son yıllarında Kıbrıs'ın sağlık hizmetinin doğrudan İstanbul'a bağlı olduğu ve 1844'te adanın sağlık işlerinin başında, İstanbul'dan gelen Abdülhak Molla isimli Hekimbaşı'nın bulunduğunu öğreniyoruz. (An. 2005: 286) O dönemde adada bulunan tek sivil hastanenin, Lárnaka bulunan Rahibeler Evi olduğu biliniyor. Fransiskan rahibeleri tarafından imparator III. Napoleon'un emir ve Fransız hükümetinin yaptığı katkı ile 1844 ve 1846 yılları arasında kurulan bu merkezde, yalnız hastane değil, bir okul ve bir de kilise bulunmaktaydı. Ayaktan hasta kabulü yapan bu hastanede, hemşire/rahibelerin yardımı ile Dr. Josef Irene Foblant tarafından sunulan hizmet, 1922'ye kadar devam etmiştir. Özellikle çevre köylerdeki malaria, ophthalmia ve bağırsak hastalıklarının tedavi edildiği hastanenin masraflarını Fransız Hükümeti karşılamaktaydı. (Dimitrokopoulos ve ark. 2015:749)

Bu iki hastanenin haricinde Osmanlı döneminde, kentlerde ve kırsal alanda, halkın tedavilerinin ana eksenini, ampirik bilgi, dinsel inanışlar ve sihire dayandırılan, geçmiş yüzyıllardan aktarılan inanışlara dayalı Geleneksel Tıp sağlamaktaydı. Deyim yerinde ise bu Halk Tıbbı'nın kaynağında, Rumca "Iatro sofika" (Kutsal hekim diye çevrilebilir) denilen dinsel bir klerjiye mensup rahiplerin dinsel otoritesi yatmaktaydı... Tedavi, kullanılan bir takım bitkisel (herbal) ilaçlara dayandırılmaktaydı.

Anılan dönemde, doğumları; "çok fazla" doğum görmüş olmaktan başka hiçbir eğitimi olmayan yaşlı Türk kadınlardan ibaret Ebeler (Rumca: "μυμής - mames" veya "μυμούδες - mamoudes") , travma ve eklem dislokasyonlarını Kırıkçılar (Rumca:"τζεραχής -tzerachis") , diş çekmek, abse açmak, kan almak gibi girişimleri berberler, akıl hastalıklarının tedavisini ise Büyücüler'in yaptığı bilinmektedir. (Dimitrokopoulos ve ark. 2015: 747)

1.3. İngiliz Dönemi'nin Başlarında Sağlık Hizmetleri:

İngiliz dönemi başlarında, Britanya İmparatorluğunun her yanında sağlanan medical ve bilimsel ilerlemelerden Kıbrıs da payını almıştır. Medikal kariyerde, bilimsel eğitimin başladığı dönem, bu dönemdir.

Adaya bir anda gelen İngiliz askerlerinin yoğunluğu, Kıbrıs'ta fahişeliği ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları çok artırdığından, bu dönemde her belediyenin bir hekim istihdam etmesi de kural haline getirilmişti.(Lukacs, Jardin. 2013 : 243)

1880'den başlayarak, Londra, Beyrut, Pisa, Napoli, Atina ve Kahire Tıp Fakültelerinden mezun olmuş yeni hekimler adaya gelip, göreve başlamışlardır.

1880 ile 1889 yılları arasında adaya gelip göreve başlayan hekimlerin listesi aşağıdadır:

Dr. W.H. Cullen, Londra Üniversitesi, Lefkoşa

Dr. Amin Mugabhab, Beyrut Üniversitesi, Baf;

Dr. Peter Avjevinous, Pisa Üniversitesi, Lefkoşa

Dr. Joseph Gianquitti, Napoli Üniversitesi, Morphou;

Dr. Nicholas T. Dervin, Atina Üniversitesi, Limasol;

Dr. Michael D. Demaki, Atina Üniversitesi, Limasol;

Dr. Kyriaco Hj. Michail Atina Üniversitesi, Mağusa;

Dr. Antonio Theodotou, Atina Üniversitesi. Lefkoşa

Dr.Said Serkes Harfoush, Kahire Üniversitesi. Lefkoşa (Hook, 2009: 242)

1.4. 19. Yy sonlarında Kıbrıs'ta hemşirelik hizmetleri:

Adada hemşirelik eğitimi, Lárnaka'daki Karantina İdaresi'nin Osmanlı döneminden beri başında bulunan Dr. Heidenstam tarafından başlatılmıştır. 1880 yılında, Dr. Heidenstam'ın eğittiği beş sağlık personeli, sınavlarını geçerek, Yardımcı Sağlık Personeli olarak, Lárnaka Hastanesi'nde göreve başlamışlardır. (Hook 2009 : 242)

1892 yılında Lefkoşa'da, gerek ilçenin, gerekse bütün adanın ciddi hastalıklar ve yaralanmalarda ayaktan ve yatılı tedavilerini yapmakla görevli, Lefkoşa Genel Hastanesi açılır. Ancak, kronik hastalıklar, venereal hastalıklar, doğumlar ve adli vakalar, hastanenin konusu dışında bırakılırlar.Bu hastanede çalışacak olan hemşireler (sisters) İngiltere'de, hastabakıcılar (nurses) ise hastanede eğitileceklerdi. (Hook, 2009: 246/247)

İngiliz resmi belgesi 1889-1891 Cyprus Annual Report'a (Kıbrıs Yıllık Raporu) göre ise hastanenin açılış tarihi, 1890 yılı olup, kompleksi oluşturan binalar içerisinde bir de Matrons' and Nurses' Quarter vardır. (Başhemşireler ve Hastabakıcılar Bölümü) (Dedeçay, 2003:36)

1896 yılında, sömürgelerin ve dış ülkelerde yaşayan İngiliz topluluklarının eğitilmiş hemşire ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, İngiltere'de The Colonial Nursing Assosiation kurulur. 1897'de ise Kıbrıs bu birliğe başvurarak, adaya eğitilmiş bir hemşire gönderilmesini talep eder. İstek, hemen onaylanmakla kalmaz, aynı yıl içerisinde Kıbrıs'ta da birliğin bir şubesi açılır. 1897'den itibaren adaya gönderilen İngiliz Hemşiresinin yıllık 60 sterlin tutarındaki maaşı, hastalar ve derneğin Kıbrıs Şubesi tarafından karşılanmaktaydı. Lefkoşa Genel Hastanesi'nde, İngiliz hemşirelerin barınması sağlanmaktaydı. Giyim ve seyahat masrafları, derneğe aitti. (Lucaks, Jardin. Kıbrıs'ın El Kitabı. 1913: 243. Çev. Ali Çakıroğlu. Galeri Kültür Yayınları. Lefkoşa 2007)

The Colonial Nursing Assosiation Kıbrıs Şubesi yönetimi, Başkan: Lady, King-Harman, Yönetim Kurulu: Lady Evelyn Young, Kady Hutchinson, Mrs.Tyser, Mrs.Spencer'den oluşmaktaydı. Onursal Sekreter Lady Hurchinson, Tıbbi Danışman da Dr. Heidenstam idiler. ((Hutchinson , Sir J.T. & Cobham, C.D. A Handbook of Cyprus 1905'ten zikreden: Dedeçay 2003.177- 200)

1892-97 yılları arasında Evelyn C. de Vos, 1897-1906 yıllarında Mary Johnson, 1906-1909 Adeline Anne Pallot, 1909-1911 arasında Lissi Bonser, 1911- 1914 arasındaki üç yıl, Ethel Marry Prat, 1914-1918'de de Kate Drummont, Lefkoşa'da Baihemşire olarak görev yaptılar. 1910 yılına kadar Başhemşire'ye "Head Nurse", 1910'dan sonra ise "Nursing Sister in Charge" denildi.(Dedeçay 2003: 37)

1897'de The British Medical Journal, Kıbrıs'ta bir Başhekim ve iki Kaza Hekimi'ne ihtiyaç olduğunu duyurur. Başhekim'e yıllık 500, Kaza Hekimleri'nin her birine 250 pound ücret verileceği ve özel hasta bakmalarının da serbest olduğu ilan edilir.Bu Kıbrıs'ın hekim ihtiyacı için, hemşire ihtiyacının aksine, İngiltere sağlık camiasına yapılan tek başvurudur. (Hook 2009 :256)

1913'e gelindiğinde, Lefkoşa Hastanesine Lârnaka, Limasol, Mağusa, Girne ve Baf hastaneleri de eklenmiş durumdadır. Branş hastanesi olarak, Lefkoşa'da bir Akıl ve Ruh Hastalıkları Hastanesi ve cüzam için de Lefkoşa yakınlarında da bir Miskinler Çiftliği, Lârnaka'da da bir Karantina Hastanesi bulunmaktadır. (Lukacs, Jardin. 1913: 241-244)

Ancak hemşirelik hizmetlerini verecek İngiliz hemşire sayısı, Lefkoşa'da 2, kazalarda 4 olmak üzere, 6 görevliden ibarettir. BU görev, gerek Lefkoşa ve gerekse kaza hastanelerinde, İngiliz hemşire gözetiminde çalışan, "emir eri" diye anılan erkek personel tarafından yapılmaktadır. (Dedeçay, 2003:177) 1915 tarihli Annual Report'ta Lârnaka Hastanesi'nde hemşire bulunmadığı kayıtlıdır. 1930 yılına kadar da Kıbrıs sağlık hizmetlerinde, Hemşirelik hizmetini Ebeler vermişlerdir. (Dedeçay 2003: 177)

2.1 Kıbrıs'ta Ebelik Eğitimi:

Osmanlı döneminde geleneksel köy ebeliği ile verilen doğum yardımı hizmetinin bilimsel bir eğitim ile okullu hale getirilmesi çalışması, Kıbrıs'ta ilk defa 1911'de Dr. Celveland'ın önderliğinde ve görevli İngiliz hemşirenin denetiminde başlatılmıştır. 1927'e kadar devam eden bu süreçte, ebe adayları, Lefkoşa Genel Hastanesi'nde, doktor ve hemşire gözetiminde gördükleri derslerden başarılı olmak ve en az 20 doğum yaptırmak zorunda idiler. Yapılan teorik ve pratik sınavlarda başarılı olanlar, bir sertifika ile mezun edilip, köy dispanserleri veya kaza hastanelerinde görevlendirilmekteydi. Örneğin, 1924'de 8 ebe mezun olup, göreve başlamıştır. (Cyprus Annual Report1924)

1912 ile 1923 yılları arasında Lefkoşa Genel Hastanesi'nde Ebelik Kurslarına katılanlar ve başarılı olanların sayısı, aşağıdaki gibidir.(Dedeçay, 2003: 179)

KKursa		Diploma alan		Diploma alan	
YYıl	katılan	Diploma alan	YYıl	Katılan	Diploma alan
1912	14	4	1918	58	6
1913	13	4	1919	69	6
1914	77	6	1920	102	9
1915	52	5	1921	116	6
1916	34	3	1922	130	8
1917	48	6	1923	150	8

Görülen başarı eksikliğinin nedeni, kursların İngilizce dilinde veriliyor olmasıdır. Ancak, İngilizce bilen adayların kurstan diploma alma şansı vardır. Nitekim 1927 yılındaki Annual Report'u yazan Dr. Horn da dikkati, "adayların İngilizce, eğitimcilerinse Rumca bilmemesine" bağlar. (Annual Sanitary Report 1927)

1927'den itibaren Ebelik eğitiminin koşulları yeniden düzenlenir. Eğitim dili olarak İngilizce'nin kullanılmasına devam edilmekle birlikte, artık pratik dersler, yerli Rum doktorların gözetiminde, Rumca verilmeye başlanır. Ve 1930'da, kursa devam etmekte olan 23 adaydan, 19'u diploma almayı başarırlar. (Dedeçay, 2003: 179)

Okul önesi kurslarla hemşire/ebe yetiştirilen bu yıllarda mesleğe ilk katılan Türk hemşire, Feri Hacı Ahmet'tir. (An. 2005: 287) Kendisi uzun yıllar mesleği icra edip, emekli olmuştur.

2.2 Kıbrıs'ta hemşirelik eğitimi

a) Ada dışında Kıbrıslılar'ın eğitilmesi:

Yukarıda da aktarıldığı gibi adada hemşirelik eğitimi, Lârnaka'daki Karantina İdaresi'nin Osmanlı döneminden beri başında bulunan Dr. Heidenstam tarafından başlatılmıştır. 1880 yılında, Dr. Heidenstam'ın eğittiği beş sağlık personeli, sınavlarını geçerek, Yardımcı Sağlık Personeli olarak, Lârnaka Hastanesi'nde göreve başlamışlardır. (Hook 2009: 242) Ne var ki bu sözü edilen eğitim, modern anlamda hemşireler yetiştirmekten çok, İngiltere'den gelecek hemşirelere yardımcı olabilecek personel için düzenlenen kısa süreli kurslardan ibarettir.

1927 yılında, bütün Kıbrıs'ta sadece 7 İngiliz hemşire görev yapmaktaydı. (4 tanesi Lefkoşa, 2 tanesi Limasol ve 1 tanesi de ev ziyaretleri yapmak üzere İngiltere'den özel görevlendirilmiş)

Kıbrıs'ta Hemşirelik eğitimi 1931 yılında Lefkoşa Genel Hastanesi bünyesindeki kurslarla başladı. (Dedeçay, 2003:181) Hemşire (Sister) değil, Hastabakıcı (nurse) yetiştiren bu okulun adı Nursing and Midwifery Training School'dur. İlk defa 1935 yılında, hükümet 3 Kıbrıslı'yı (2 Rum 1 de Türk) burslu olarak Beyrut Amerikan Üniversitesi'ne gönderir. 1938'de mezun olup, hastanede görevlendirilen (Annual Medical and Sanitary Report 1938) bu hemşireler sayesinde adanın hemşire ihtiyacının yerli insanlar tarafından karşılanmasına bir adım atılır.

Nurses Training School (Hastabakıcılar Eğitim Okulu) adı verilen Lefkoşa'daki okul, hemşireden çok hastabakıcı yetiştirmeye yönelik bir meslek okulu niteliği taşımaktadır. Hemşire ihtiyacı, henüz dış ülkelerden karşılanmaktadır.

Nitekim, ilk giden hemşirelerin başarı ile dönmesinden sonra, 1938'de 4, 1939'da da 3 hemşire bursla Beyrut Amerikan Üniversitesi Yüksek Hemşirelik Okulu'na gönderilirler. 1947 yılında, (Annual) sözkonusu okuldan mezun 8 Kıbrıslı hemşirenin, servislerde görev yapmakta oldukları kayırlıdır. Aynı yıl, 7 hemşirenin de İngiltere'deki yüksek hemşirelik okulları ve hastanelerinde eğitime devam ettikleri görülmektedir. (Medical and Sanitary Report 1947)

1950'de Edinburg Üniversitesi Hemşirelik Okulu'ndan "Sister Tutors Diploma" (Hemşirelik Okulu Öğretmeni) olarak adaya dönen bir Kıbrıslı okulun başına atanır. Ancak, 1952 yılında Yüksek Hemşirelik eğitimi için İngiliz okullarında devlet bursu ile okumakta olan, 30 Kıbrıslı bulunmaktadır. (Dedeçay, 2003:184)

1953 - 1959 yılları arasında devlet bursu ile İngiltere'ye gönderilen hemşirelik öğrencisi sayısı, aşağıdaki gibidir:

Yıl	Hemşire	Patoloji	TBC.Hem	K. Hast.	Akıl sağ. Hem	Fizyoter.
1953	17					
1954	21	1	1			
1955	20		2		1	1
1956	16				5	
1959	3					1

(Dedeçay 2003:185)

b) Kıbrıs'ta Hemşirelik Okulu

Kıbrıs'taki ilk Hemşirelik Okulu, dışarıda yetiştirilen Kıbrıslı hemşirelerin de katılımı ile 1945 yılında Lefkoşa Hastanesi'nde kuruldu ve "Training School'un adı da "School of Nursing"e çevrildi. (Hemşirelik Okulu) (Andreas Xenofontos, 2012:7)

1948 yılına kadar, hem eğitim veren ve hem de öğrenci olarak katılanların büyük çoğunluğu Rum oldukları için, kurslar İngilizce ve Rumca olarak düzenlenmekteydi. Bu durum iyi Rumca bilmeyen Türk öğrenciler için sıkıntı yaratmaktaydı. 1948'de bu durumu fark eden bir Türk hekimin girişimleri ile (Dr. Fikret Rasim) Türk ebe ve hemşireler için, Türkçe kurslar da düzenlenmeye başlandı. (Dedeçay, 2003: 187)

1950'de yapılan bir yasa ile Hemşireler, hastabakıcılar ve ebeler, devlete kayıt olma zorunluluğu getirilir. (Hastabakıcılık ve Ebelik Mesleğinin İcrasını Düzenleyen Yasa. Yayın Tarihi: 01.01.1951. Kıbrıs Yasaları. C.5. s.30. KKTC Cumhuriyet Meclisi Yayını. Lefkoşa : 2001)

Bu yasaya göre, Lefkoşa Hastabakıcılık Okulu'ndan mezun olanlar, devlet bursu veya kendi olanakları ile İngiltere'deki herhangi bir devlet hastanesinde 9 ay görev yaptığını kanıtlayabilirse, Cyprus Nursing and Midwifery Council (Kıbrıs Hastabakıcılık ve Ebelik Konseyi) tarafından, "Nurse-Midwifery" (Hemşire-Ebe) ünvanına atanıyor ve devlet hastanelerinden birinde hemen göreve başlayabiliyordu. (Dedeçay 2003: 186)

Hemşireler ve Ebeler Yasası kurslarla Ebe ve Hastabakıcı yetiştirmeye yönelik bu eğitim faaliyeti, lise üstü bir yüksek öğrenim kurumuna dönüştürülür. (Kıbrıs Yasaları, 2001:30-36) Ders kitapları olarak, İngiltere hemşirelik okullarında kullanılan kitapların kullanılmasına, derslerin İngilizce dilinde yapılmasına ama anında Rumca ve Türkçe tercüme kolaylığı sağlanmasına karar verilir. Bundan böyle, Lefkoşa Nursing Training School mezunları 1 yıl herhangi bir İngiliz hastanesinde staj yapıp, İngiliz hükümetinin düzenlediği " Final examination"ı vermek suretiyle, "Registered Sister" (Kayıtlı Yüksek Hemşire) olarak tanımlanacaklardı. (YASA 2001: 30-36)... Ve fakülte mezunu olarak kabul edileceklerdi. (Dedeçay, 2003: 188)

1955'te Dünya Sağlık Örgütü'nün de hazırlanmasına katıldığı yeni bir eğitim programı ile "Kıbrıs'ta Hemşirelik Eğitimi"nin, "Yüksek Uluslar arası Düzey" e çıkarılması ve Hemşirelik okulunun yukarıdaki koşullarla Yüksek Hemşirelik eğitimi vermesi sağlanır. (Andreas Xenofontos, 2012:7)

1955'ten sonra okuldaki eğitim, 3 yıllık "Kayıtlı Hemşire" (Registered Staff Nurse) ve 2 yıllık "Yardımcı Hemşire" (Enrolled Nurse) diploması veren, iki bölüme ayrılır. (Andreas Xenofontos, 2012:7)

2.3 Kıbrıs Türk Hemşirelik Okulu

Okul, 1963 yılı sonuna kadar faaliyetini sürdürür. Aralık 1963 olayları sonunda, Türk çalışanlar ve öğrencilerin Lefkoşa'nın Rum kesiminde kalan hastaneye gitme imkânlarını yitirmeleri sonunda, kentin Türk mahallesinde oluşturulan Lefkoşa Türk Hastanesi'nin üst katında kurulan okulda, eğitimi yarım kalmış 20 Hemşirelik ve 9 Ebelik öğrencisinin Türk hekimlerin verdiği derslerle eğitimleri tamamlanır ve okulun faaliyetleri durdurulur. (Dedeçay 2003: 188)

1971 yılına kadar, Kıbrıs Türk tarafında bir hemşirelik okulu, yoktur. Zamanın çok zor koşulları, devamını engeller.

Mesleğe ilgi duyan gençler, orta okuldan sonra İstanbul'daki Kızılay Hemşirelik Koleji, İstanbul Sağlık Koleji, Ankara'da Dr. Z.T. Burak Hastanesi Ebelik Koleji gibi kurumlarda; Yüksek Hemşirelik ise lise sonrası İstanbul'daki Florance Nightingale Yüksek Hemşirelik Okulu, Ankara'da Hacettepe Yüksek Hemşirelik Okulu ve İzmir'deki Ege Üniversitesi Yüksek Hemşirelik Okulu gibi Türkiye kurumlarında eğitime başlanır.

Rum tarafında ise Hemşirelik Okulu, gelişerek varlığını sürdürür. 1964'ten itibaren, lise mezunlarına 2 yıllık eğitim ile Yardımcı Hemşire, 3 yıllık eğitim ile de Hemşire diploması verilmeye devam edilir. (Andreas Xenofontos, 2012:7)

2.4. İNGİLİZ DÖNEMİNDE HEMŞİRE / EBE KADROLARI:

Metin içinde İngiliz disiplinine ait kavramlar kullanılmaktadır. Oysa ne KKTC'de ne de Türkiye'de bugün bu mevkiler, makamlar ve ünvanlar bulunmadığından, okurun konuya hakim olmakta sıkıntıya girmemesi için kısaca açıklamakta yarar görüyorum.

SENIOR MATRON: Türkçe'ye "Kıdemli Başhemşire" diye çevirmek mümkündür. Sağlık Bakanlığı'nda, bütün hemşirelik hizmetlerinin sorumlusu olarak görev yapan hemşirenin, ünvanıdır.

SISTER TUTOR- NURSİNG TUTOR: Hemşirelik Okulu'nda öğretmenlik yapmak üzere İngiltere'de eğitilmiş hemşire.

MATRON: Hastane başhemşiresi. İngiltere'den mezun olması gerekliydi.

DEPARTMENTAL SISTER: Servis sorumlu hemşiresi. İngiltere veya Türkiye'deki bir yüksek hemşirelik okulu mezunu olması gerekliydi.

NURSING SISTER: Yüksek hemşirelik eğitimi almış ama henüz deneyim yeterli olmayan pratik hizmet veren hemşire.

STAFF NURSE: Lefkoşa'daki Ebe/Hemşire Okulu veya Türkiye'deki hemşirelik kolejlerinden birini bitirmiş, kadrolu hemşire. Yukarıdaki koşulları yerine getirip sınavları geçtiği takdirde, bir üst kadroya atanması mümkündür. İngiltere'den mezun olan hemşirelerin de ilk atandıkları kadro bu idi.

ASISTANT NURSE: Lefkoşa'dan mezun olup da henüz yeterli deneyimi bulunmayan hastabakıcı.

DISTRICT NURSE: Lefkoşa'dan mezun olup, kaza hastanelerinde görev yapmakta olan hastabakıcı.

TRAHOMA NURSING: Herhangi bir okul bitirmemiş, bir doktorun gözetiminde pratik kurs görmüş olan hastabakıcı.

SENIOR MIDWIFE: Lefkoşa'daki ebe okulundan mezun olmuş, tecribeli ebe. Evde dopuma da gidebilir. Tek başına normal doğum yaptırabilir.

JUNIOR MIDWIFE: Lefkoşa'dan mezun olup, henüz sadece serviste doğum yaptırma yetkisi olan ebe.

KÖY EBESİ: Herhangi bir eğitim almadan köylerde uzun yıllar deneyimle doğum yaptırmayı öğrenmiş ebe. (Dedeçay, 2003: 198/99)

2.5. 1971 SONRASINDA KIBRIS TÜRK HEMŞİRELİK EĞİTİMİ:

Yukarıda anlatıldığı gibi Rum kesiminde kalan Hemşirelik Okulu'nun Türk öğrencilerinin eğitimi Lefkoşa Türk Genel Hastanesi'nde tamamlandıktan sonra 1964'te yeni öğrenci alınmayarak hemşire eğitimine son verilmiştir. Ancak, aradan geçen sürede, doğan ihtiyaç, 1971'de bu defa sadece Türk öğrencilerin kabul edildiği yeni bir Hastabakıcı-Ebe Okulu açılması zorunluluğu yaratmıştır. Hemşire ve Yüksek Hemşire ihtiyacı Türkiye'deki kolejlerden, sağlanmakta ama o tarihlerde eğitimli hastabakıcı bulmak, mümkün olmamaktaydı. Lefkoşa Türk Hastanesi bünyesinde kurulan 2 yıl süreli Hastabakıcı-Ebe Okulu ile bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmıştır. Okula ilk okul, orta okul ve lise mezunu öğrenci alınmış ve 1974'e kadar, böyle devam edilmiştir.

1974 sonrasında, Hastabakıcı-Ebe Okulu, Mağusa Hastanesi'ne taşınır. Ancak Rum tarafında kalan Hemşirelik Okulu bu arada en düzeye çıkarılıp, bütün dünya tarafından diploması tanınır ve mezunlarına Yüksek Hemşire ünvanı verilirken, akademik kaygısı olmadan iki yıllık kurslarla Hastabakıcı yetiştiren bizim okulumuzun durumunu da dünya standartlarına uydurmak zorunda kalınca, okul Lefkoşa'ya taşınarak, Dr. Burhan Nalbantoğu Hastanesi'nin en üst katına yerleştirilir. Süresi 3 yıla çıkarılır. 1990 yılında, Lise mezunu olup da bu okulu bitirenlere Yüksek Hemşire, orta okuldan sonra burayı bitirmişlere Hemşire ünvanı verileceği açıklanır. Ne var ki bütün bu girişimler, burasını lise sonrası bir yüksek öğrenim kurumu haline getirmeye yetmez. 1992 yılında, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi bünyesinde, 2 yıl süreli bir Ön lisans programı faaliyete geçer. Yerel Hastabakıcılık Okulu'nu bitirip de Türkiye ÖSYS sınavını geçenler, buraya alınıp, kendilerine Hemşirelik Ön Lisans diploması verilir. (Dedeçay 2003: 189) 1994 yılında ise Sağlık Bakanlığı bünyesinde, lise sonrası 2 yıllık önlisans eğitimi ile 'Hemşirelik Meslek Yüksekokulu' oluşturulur ve bu yapı 2006 yılına kadar sürdürülür. 2006 yılında yapılan bir protokol ile bakanlığa bağlı Hemşirelik Meslek Yüksekokulu'nun bir üniversiteye bağlı 4 yıllık akademik lisans eğitimi veren bir yapıya kavuşturulması sağlanır ve önceden Ön Lisans almış bulunanların da Lisans eğitimine devam edebilecekleri bildirilir.

2007-2008 eğitim yılında, ilk defa akademi bünyesinde Hemşirelik eğitimine başlanır.

Günümüzde adanın kuzeyindeki dört üniversitede, modern hemşirelik eğitimi veren yüksek hemşirelik okulları bulunuyor.

3. Sonuç:

1891'de bir taşra hastanesinde tek bir pratisyen hekimin yönetiminde yardımcı sağlık personeli yetiştirmeye yönelik kısa süreli kurslarla başlayan Kıbrıs'taki hemşirelik eğitimi faaliyetleri, uzun yıllar İngiltere, Türkiye, Yunanistan ve Beyrut gibi ülkelerim yüksek öğrenim kurumlarında devam etti. Bütün bu yıllar boyunca, adada sürdürülen eğitim, önceleri meslek kursları, 1935'ten sonra okullaşmak ve 1940'larda WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından tanınmış olmakla birlikte, önce ortaokul, sonra da lise mezunu öğrenciler alarak, 6 ay ile 2 sene arasında değişen sürelerde verdiği eğitimle, Yardımcı Hemşire yetiştirmekteydi. Verilen diplomalar, ön-lisans düzeyinde kabul edilmekteydi.

2006 yılında, Hemşirelik okullarının üniversiteler bünyesine alınmasından sonra akademi bünyesindeki Yüksek Hemşirelik Okullarında bugün, sadece lisans değil, yüksek lisans ve doktora düzeyinde, diplomaları dünyanın her tarafında tanınan Yüksek Hemşire'ler yetiştirilmektedir. Üstünde durulması gereken nokta, geçmişte İngiltere ve her iki anavatandaki eğitim kurumlarında kendi ihtiyacını karşılamaya çalışan Kıbrıslılar, bugün sadece Türkiye ve (güneyde) Yunanistan'dan değil, farklı ülkelerden gelen gençlere de hemşirelik eğitimi veriyorlar.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri:

Kıbrıs Türk Milli Arşivi/Girne:

1889-1891 Cyprus Annual Report

1915 Cyprus Annual Report

1924 Cyprus Annual Report

1938 Annual Medical and Sanitary Report

Diğer Kaynaklar

An, Dr. Ahmet. (2005). *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler*. Lefkoşa: Şadi Kültür ve Sanat Yayınları.

Lucaks, Jardin.(1913/2007). *Kıbrıs'ın El Kitabı*. Çev. Ali Çakıroğlu. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Dedeçay, Dr. Servet Sami. (2003). *Kıbrıs'ta Hastaneler*. Cilt 1.. Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları

Hook, Gail Ruth (2009). *Britons in Cyprus, 1878-1914* Austin:The University of Texas.

Boran, Yaşar; Ekinci, Mehmet Öner; Özdil, Ümit (2001). *Kıbrıs Yasaları*. C.5. s.30. Lefkoşa: KKTC Cumhuriyet Meclisi Yayını.

Dimitrakopoulos, Ioannis; Dimitriades, Dimos; Kaloudi, Constantina; Sapountzi-Krepia, Despina (2015). Healthcare Services in Cyprus During the Ottoman Period 1571 – 1878. *International Journal of Caring Sciences* . c. 8. S.3. s.747

www.internationaljournalofcaringsciences.org

Xenofontos, Andreas. (2012) Nursing Development in Cyprus.

[http://www.moh.gov.cy/Moh/MOH.nsf/0/503A3E27DC42F7C7C2257A9B00269F9D/\\$file/Andreas%20Xenofontos.pdf](http://www.moh.gov.cy/Moh/MOH.nsf/0/503A3E27DC42F7C7C2257A9B00269F9D/$file/Andreas%20Xenofontos.pdf)

Ek:

House of the Nuns in Larnaca (Source: larnaka.wordpress.com/)

Kıbrıs'ın en eski hastanesi: Lárnaka Fransisken Rahibeler Hastanesi